

UDK: 272-726.1 Stadler J.
272-1-475.5
Pregledni rad
Primljeno: siječanj 2019.

Dr. sc. s. Finka TOMAS
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera
Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
Petra Preradovića 17, p.p. 54
HR-31 400 Đakovo
finka.tomas@djkbf.hr

JOSIP STADLER – ČOVJEK MOLITVE I BEZGRANIČNOG POUZDANJA U BOGA

Sažetak

O Josipu Stadleru, prvomu vrhbosanskom nadbiskupu, postoji bogata povijesna izvorna građa kao i stručna literatura, koja omogućava temeljito proučavanje njegova lika. Bio je napose čovjek molitve, koja je prethodila svim njegovim zadacima i iz koje je crpio snagu za svoje brojne aktivnosti i pothvate. Molitvom je jačalo njegovo pouzdanje u Boga, kojemu se djetinjte povjeravao, predajući mu kako uspjehe, tako i neizvjesnosti i neuspjehe svakodnevnih nastojanja.

Već u ranom djetinjstvu Stadler je bio suočen s teškim okolnostima života ostavši bez oba roditelja. Taj životni križ oblikovao je mladog Josipa u snažnog muža punog suosjećajnosti za sve potrebne bez razlike, osobito za siromašne i napuštene.

Školovanje, uz pomoć plemenitih ljudi, napose studij u Rimu, otvorio je put Josipovu duhovnom i intelektualnom sazrijevanju gdje je na Papinskom Sveučilištu Gregorijani postigao doktorat iz filozofije i teologije. U isusovačkom kolegiju Germanicumu usvojio je zdrave temelje duhovnosti, koji će biti presudni u oblikovanju njegova duhovnog i intelektualnog identiteta. Tu će, predvođen poznatim profesorima i duhovnicima, steći iskustvo bratskog zajedništva, pouzdane molitve, solidnoga studija. Bio je jedan od najboljih studenata.

Vrativši se u domovinu kao svećenik, obavljao je ponajprije odgojiteljsku i profesorsku službu ulažući na oba područja sve snage svojega bogatog talenta. Trudio se ponajviše oduševiti mlade za temeljito i solidno stjecanje znanja u svim materijama kako bi prednjačili zdravim razmišljanjima i odgovornošću za dobro Crkve i domovine.

Njegov lik zasjao je napose u vršenju službe nadbiskupa vrhbosanskoga, gdje je nakon više stoljeća ponovno uspostavio hijerarhijsku strukturu Nadbiskupije sa sjedištem u Sarajevu. Obdaren plemenitošću srca i krajnjim sebedarjem brinuo se svim žarom oko formacije klera i izgradnje potrebnih ustanova za život Nadbiskupije. Osobito se zalagao za njezino duhovno podizanje, o čemu svjedoči 85 napisanih poslanica upućenih puku i

svećenicima kojima je bio otac i učitelj. Upravo u tom vremenu zadivljuje njegova povezanost između molitve i svekolike aktivnosti koju je njegova služba iziskivala. Neobično je puno molio, a uz to neumorno radio, gradeći, podižući, bodreći, zauzimajući se napose za siromašne. U tu svrhu osnovao je redovničku Družbu koja je nastavila njegovu zamisao i nadahnuće. Njegova djela plod su Providnosti u koju se bezgranično pouzdavao i na koju se u potpunosti oslonio.

Ključne riječi: *molitva, Božje vodstvo, revni pastir, pouzdanje, siromasi.*

Uvod

Osvjetljujući lik velikog biskupa 19. stoljeća, profesora širokih vidika „kojemu su sveučilišne dvorane bile pretijesne“, graditelja veličanstvenih djela, utemeljitelja jedne redovničke Družbe, a nadasve ljubitelja siromaha, cilj nam je otkriti odakle je taj neumorni radnik na njivi Gospodnjoj crpio snagu za svoja djela i gdje je ključ njegova uspjeha koji je bio i ostaje vidljiv mnogim generacijama.

U prvom dijelu izlaganja osvjetlit ćemo koje je mjesto zauzimala molitva u Stadlerovu životu, a u drugome prikazati nešto od stvarnosti njegova pouzdanja u Boga i oslanjanja na njega u svim životnim situacijama i pothvatima.

Rad ima za cilj doprinijeti osvjetljivanju duhovnoga lika ovoga velikana vjere i neumornog radnika za Krista i njegovu Crkvu koji je svojom molitvom trajno živio u Božjoj blizini, a svojim djelima ljubavi bio blizu onima na rubu društva koji su živjeli od Providnosti i kršćanske dobrohotnosti.

1. Stadler - čovjek molitve

Studirajući Stadlerov život kroz dostupne izvore (12 knjiga i 2 zbornika sa simpozija), a nadasve promatrajući velike i brojne pothvate i aktivnosti koje je poduzimao i koji su urodili bogatim plodovima, pokušala sam dokučiti gdje je bio izvor njegove snage i poleta za takvo neograničeno sebedarje. Ne čudi stoga onaj zadivljujući uzvik biskupa Strossmayera koji je, došavši posjetiti Stadlerovu biskupiju i na svoje se oči osvjedočiti o onome što se već nadaleko o Stadleru pričalo, uzviknuo: „Ti si čudotvorac Božji! U kratko vrijeme i gotovo iz ničega, učinio si djela za koja drugi trebaju čitava stoljeća!“¹ Bilo je to je to 1886. godine, dakle samo nekoliko

¹ Marko TVRTKOVIĆ, *Josip Stadler, prvi vrhbosanski nadbiskup: Iz mojih zapamćenja* (Zagreb: Družba sestara Služavki Malog Isusa, 2017.) 104.

godina od početka njegova službovanja kao nadbiskupa u Bosni.²

Poznato je da su ljudi duboke molitve bili i ljudi velike aktivnosti, o čemu svjedoče mnogi sveci i mistici kako nekad, tako i danas. Oni, naime, boraveći s Bogom u molitvi, bivaju sve dublje uvučeni u Božje planove i nakane spasenja s ljudima i čovječanstvom te ih počinju osjećati kao svoje. Tako bivaju zahvaćeni snažnom željom za djelovanjem.

Prema svjedočanstvu biografa napose Stadlerov je život i rad bio trajno isprepleten molitvom. Ona mu je otvarala uvijek nove vidike djelovanja i davala odvažnost za velike pothvate, čije ostvarenje nije moguće razumjeti samo ljudskom logikom. Iskrena i predana molitva dovela ga je do bezgraničnog pouzdanja u Boga kojemu je izručivao sve svoje namjere, planove i pothvate povezane s puno protivnosti i trpljenja. U tom svjetlu može se razumjeti ono što o njemu piše njegov suvremenik da je Stadler „sva nadahnuća smatrao darom i nalogom Božjim“.³

1.1. Božji tragovi u Stadlerovu životu

Već od ranog djetinjstva koje, prema Božjem promislu, nije bilo oslonjeno na sigurnost i podršku roditeljskog doma, osjetio je mali Josip-Jozo, Božju dobrostivu ruku koja ga je vodila preko milosrđa plemenitih ljudi.⁴ U njegovu se mladom biću oblikovao već zarana osjećaj zahvalnosti za dobrotu koju su mu iskazivali, na koju je uzvraćao poslušnošću i marljivim učenjem.

² Stadler je imenovan za biskupa od pape Leona XIII. i posvećen 20. studenoga 1881. u bazilici sv. Klementa u Rimu. Nadbiskupsku službu u Bosni započeo je 15. siječnja 1882. godine. Znakovita je preporuka Zagrebačkog nadbiskupa i kardinala Josipa Mihalovića koju je napisao o Stadleru predlažući ga za tu službu: „Imajući u vidu kandidatovu savršenost u osobnom odgoju i vladanju, prokušanost u dubini i cjelovitost doktrinarne izobrazbe, u cijelosti ga smatram dostojnim da se postavi za nadbiskupa u spomenutoj sarajevskoj crkvi.“ Agneza SZABO, *Josip Stadler: prvi vrhbosanski nadbiskup i utemeljitelj Družbe sestara Služavki Malog Isusa* (Zagreb: Družba sestara Služavki Malog Isusa, 2015.) 53.

³ Marko TVRTKOVIĆ, *Josip Stadler, prvi vrhbosanski nadbiskup*, 68.

⁴ Budući da mu je umrla majka kada je imao 10 godina (1853.) a sljedeće godine otac, brigu za Josipa preuzeli su krojački obrtnik Matija Oršić i njegova supruga Julija. Poslije se o njemu brinuo major i načelnik Slavonskog Broda Maksimilijan Wegheimer. Usp.: Agneza SZABO, *Josip Stadler: prvi vrhbosanski nadbiskup*, 28.

Prema svjedočanstvu suvremenika i biografa Josipa Koprivčevića⁵ mali je Josip išao svaki dan franjevcima u crkvu na misu, i to iz vlastite želje. Njegovo uzorno vladanje, poslušnost, poštovanje drugih i odlično učenje privuklo je pažnju susjeda i građana te su ga nazvali „zlatno dijete“ preporučivši njegovim skrbnicima da se založe za njegovo daljnje školovanje jer su slutili da bi od toga djeteta moglo nešto više biti.⁶

Iz kasnije objavljenog životopisa, napisanog prema sjećanju Stadlerova tajnika Marka Tvrtkovića,⁷ saznajemo da je „Stadler još kao nejačak, nakon gubitka svojih roditelja, izabrao Boga kao jedini dio svoje baštine. Onoga pokladnog dana, kada je skriven od ljudi, dok su braća i sestre dijeljena dobrotvorima, proveo cijeli dan pred euharistijskim Bogom, posvetio mu je tom prilikom zauvijek svoje srce i ostao mu vjeran do smrti.“⁸

Kroz njegovo daljnje školovanje, ponajprije u sirotištu u Požegi, gdje će završiti dva niža razreda gimnazije, a potom u Zagrebu druga dva, moguće je pratiti njegov daljnji rast i osjetljivost za Božje vodstvo kojemu se sve više prepuštao. Među kolegama isticao se spremnošću služenja, dobrohotnim prijateljskim odnosima, a nadasve savjesnim i odgovornim

⁵ Josip Koprivčević (*1887. Sl. Brod, +1951.). Studij prava završio u Beču 1913. Službovao kao pravnik u Zvorniku, Tuzli i Sarajevu, u kojem je radio kao sudac Upravnog suda. Od 1943.-1945. bio je gradonačelnik Sl. Broda. Uz svoj stručni rad bavio se i publicistikom. Objavljivao je svoje radove i u „Hrvatskom dnevniku“ koji je 1906. pokrenuo nadbiskup Stadler u Sarajevu. U podlistku Katoličkog tjednika 1942. napisao je životopis svojega sumještana i prvog vrhbosanskog nadbiskupa. Podaci o autoru objavljeni u samoj autorovoj knjizi: Josip KOPRIVČEVIĆ, „Život i rad dr. Josipa Stadlera, prvog nadbiskupa vrhbosanskog“, 1843.-1918., Petar VRANKIĆ (ur.), (Zagreb: Vrhovna uprava Družbe sestara Služavki Malog Isusa, 1997².), 97-98.

⁶ Brodski odvjetnik Andrija Torkvat-Brlić pomogao je svojim prijedlogom i savjetom Josipovim skrbnicima da se nakon završene trogodišnje pučke škole i jednoga razreda građanske s izvrsnim uspjehom obrate i zamole zagrebačkog nadbiskupa i kardinala Jurja Haulika da dječaka primi u Nadbiskupijsko sirotište u Sl. Požegi kako bi ondje mogao besplatno nastaviti daljnje školovanje. Usp.: Josip KOPRIVČEVIĆ, „Život i rad dr. Josipa Stadlera“, 15.

⁷ Marko Tvrtković (*1868. Fojnica, +1940. Sarajevo). Teologiju je završio u Sarajevu, za svećenika zaređen 1895. u sarajevskoj katedrali. Od 1900. do 1905. vrši službu tajnika nadbiskupa Stadlera. Od 1914.-1918. vrši službu vojnog svećenika u Barskoj nadbiskupiji, a povjerena u je i služba tajnika nadbiskupa Nikole Dobrečića, koji ga je imenovao i začasnim kanonikom. Od 1922.-1933. službovao je u Đakovačkoj biskupiji. Tada polazi u mirovinu u Sarajevo gdje ostaje do konca života. Podaci o autoru objavljeni u samoj autorovoj knjizi: Marko TVRTKOVIĆ, *Josip Stadler, prvi vrhbosanski nadbiskup*, 124-127.

⁸ Marko TVRTKOVIĆ, *Josip Stadler, prvi vrhbosanski nadbiskup*, 35.

učenjem, što se očitovalo u postignutim uspjesima. U zagrebačkom sirotištu bila mu je, dodijeljena služba posluživanja kod stola starijih đaka, što je zahvalno činio svjestan da nikada nije mogao platiti ono što se za njega učinilo. Tu će sazreti i njegova konačna odluka o stupanju u sjemenište, koja je, prema svjedočanstvima njegovih biografa, Tvrtkovića i Koprivčevića, već odavno živjela u njegovu srcu.⁹ Stupivši u sjemenište s odličnom preporukom dotadašnjih profesora i odgojitelja, njegovu su uzornost, duboku pobožnost i rijetku darovitost ubrzo uočili i novi đaci i profesori u sjemeništu. To je bio razlog da ga se godinu dana kasnije preporučilo za slanje na studij u Rim.

1.2. Sazrijevanje na rimskom učilištu

Poglavari sjemeništa u suglasnosti s nadbiskupom Haulikom odlučili su 1862. god. poslati mladog Josipa na studij u Rim.

Odlazak u Rim bila je prekretnica na putu 19-godišnjeg mladića. Taj je događaj doživio kao znak posebne Božje skrbi jer da je baš on izabran i poslan na studij u poznati zavod Germanicum i na učilište Gregorijanu kamo su odlazili samo posebno preporučeni, a on nije imao nikoga. Govorio bi: „Nikad neću biti kadar da zahvalim, kako treba, Bogu, na ovom neiskazivom dobročinstvu,“¹⁰ sjećajući se uz to i brojnih blagodatí koje je tamo kroz sedam godina boravka primio.

Rektor Germanicuma Andreas Steinhuber mladoga je Stadlera brzo upoznao i osobito zavolio jer je na njemu uočio znakove iskrene pobožnosti i izvanredno bistar um te ga očinski prihvatio. Znanje koje se ovdje na učilištu nudilo preko vrsnih i uzornih profesora usađivalo se duboko u Stadlerovu dušu, a napose ljubav prema Sv. pismu, prema Crkvi, Kristovu namjesniku i drugim vrijednim disciplinama koje su oplemenjivale njegovu osobnost i sve je više oblikovale. Unatoč zahtjevima zavoda među svima je vladalo ugodno prijateljsko ozračje i cvalo iskreno zajedništvo.

Njegovo vladanje u tom vremenu opisuje rektor zavoda ovako: „Djetinje pobožno srce, rijetka toplina duše, iskrena vruća oduševljenost za sveto zvanje te ustrajna težnja za savršenošću.“¹¹ Stadler bijaše živim

⁹ Poslije završenog 6. razreda napušta Stadler svjetovnu gimnaziju i početkom 1861. prelazi u Nadbiskupsko sjemenište i ondje kao klerik nastavlja gimnaziju spremajući se za svećeničko zvanje, za koje se već u mladosti odlučio. Usp.: Josip KOPRIVČEVIĆ, „Život i rad dr. Josipa Stadlera“, 18.

¹⁰ Marko TVRTKOVIĆ, *Josip Stadler, prvi vrhbosanski nadbiskup*, 32-33.

¹¹ Cvjetko RUBETIĆ, *Dr. Josip Stadler, prvi nadbiskup u Bosni i Hercegovini*, Ana

uzorom svojim drugovima, izvrstan pitomac, vrlo radin, ozbiljno se vježbao u duhovnom životu te se držao kućnoga reda i onda kad su mu kolege to prigovarali.¹²

Biograf Tvrtković u svojem djelu *Iz mojih zapamćenja* ističe da se Stadler, vođen milošću, paralelno razvijao u znanju i duhovnoj mudrosti. On piše:

„Skromno i poslušno dijete razvijalo se u darovita, inteligentna i oštromna mladića. A duša njegova? ... sve je obilnije primao učinke svete Euharistije. Kad je imao vremena, klečao bi kod oltara vječnoga svjetla. Tu bi daleko od ljudske buke, izlijevao vruća čuvstva pred Spasiteljem ... Pod utjecajem zraka milosti,.. koje su se iz svetohraništa obilno na njega slijevale, napredovala je njegova duša, ... te nam se on već tada ukaza, pored sve svoje mladahnosti, kao muž zreo svetošću.“¹³

Stadlerov životni program, nastavlja autor, bio je tada „proučavati svoju nutarnost, paziti na sve, pa i najmanje pokrete svoga srca, i one koje su neuredni iskorjenjivati“. Naime, iskusni pedagozi Germanicuma, posvećivali su se, usporedo s naobrazbom duha, intenzivnom radu na oplemenjivanju srca svojih pitomaca. Mladom Stadleru bivalo je postupno jasno da je čistoća srca temelj duhovnog života i rasta i da samo čisto srce može Boga spoznati.¹⁴ Kako je po naravi bio kolerik, ustrajnim je nastojanjem i potpomognut milošću, postajao čovjek poniznosti, blagosti, a osobito ovisnosti o volji Božjoj. Ispunjala ga je pobožnost Kristovu Srcu kojemu se nastojao što više suobličiti i Bezgrešnoj Djevici, kojoj je tada odlučio moliti cijelu kronicu - sva tri ružarija, svaki dan, i u čemu je ustrajao do smrti.¹⁵ Pobož-

Marija KESTEN (ur.), (Zagreb: Vrhovna uprava družbe sestara Služavki Malog Isusa; Sarajevo: Vicepostulatura sluge Božjega nadbiskupa Josipa Stadlera, 2010.), 19 -20.

12 Usp.: M. Admirata LUČIĆ, „Karitas kao konkretna Stadlerova ljubav prema čovjeku“, Želimir PULJIĆ (ur.), *Josip Stadler. Prilozi za proučavanje duhovnog lika prvog Vrhbosanskog nadbiskupa* (Sarajevo: Vrhbosanska visoka teološka škola, 1989.), 100.

13 Marko TVRTKOVIĆ, *Josip Stadler, prvi vrhbosanski nadbiskup*, 33.

14 Ovaj kriterij postavio je Lellemant, poznati isusovački duhovni pisac XVII. stoljeća, koji tvrdi da je „najkraći i najsigurniji put do savršenosti nastojanje je oko čistoće srca“... „ona je temelj čitavog duševnoga života“. Louis LALLEMANT, *Nauk o duhovnom životu* (Split: Verbum, 2003.), 71- 72.

15 U Germanicumu ju je često molio s kolegom i prijateljem Müllerom, s kojim je iskreno prijateljivao i kasnije kao svećenik češće ga posjećivao na župi u sv. Osvaidu u Štajerskoj, gdje je kao župnik djelovao. U njemu je Stadler našao srodnu dušu te s njime mogao dijeliti svoje duhovno nastojanje, napose učvršćivati stavove ljubavi prema siromasima. Usp.: Marko TVRTKOVIĆ, *Josip Stadler, prvi vrhbosanski nadbiskup*, 33.

nost Isusovu Srcu isusovci su na poseban način širili i usađivali u svoje pitomce. Ona će mladoga Stadlera duboko zahvatiti, tako da će kasnije postati jednim od njezinih najgorljivijih apostola.

Učeći marljivo filozofske istine, postigao je Stadler na *Gregoriani* doktorat iz filozofije 1865. a potom doktorat iz teologije 1869. godine. U međuvremenu se brižno pripremao za svoju mladu misu koju je prikazao Gospodinu na svetkovinu Presvetoga Trojstva, 7. lipnja 1868., u bazilici sv. Petra u Vatikanu. Zasigurno je bio nošen mislima i uvjerenjem koje je kasnije kao nadbiskup pisao kao poticaj svojim svećenicima: „Ako je sv. Misa najsvetije i najbožanstvenije djelo koje mi možemo obaviti, ...onda ga treba obavljati što većom nutarnjom pobožnošću i što većom vanjskom zahvalnošću.“¹⁶

Gledajući na Stadlerov rast i razvoj u ovom periodu njegova života, možda nam nešto od njegova puta mogu osvijetliti i riječi sv. Terezije Avilske koja je brižno pratila i podupirala one koje je duhovno vodila. Govorila bi da je molitva život i razvija se postupno ukorak s rastom kršćanskog života: započinje usmenom molitvom, prolazi kroz nutarnost putem meditacije i sabranosti te vodi sve do sjedinjenja u ljubavi s Kristom i s Presvetim Trojstvom.¹⁷

1.3. Povratak u Zagreb

Kada se poslije završenog studija Stadler 1869. god. vratio u Zagreb, njegovi su kolege uočili osobitu zauzetost i neumornost u radu koji je obavljao. Bila mu je, naime, najprije povjerena služba prefekta u Nadbiskupskom sjemeništu na čijoj je gimnaziji počeo predavati katekizam i filozofiju. Istovremeno je kao profesor teologije predavao u Nadbiskupskoj bogosloviji pedagogiju, didaktiku i katehetiku. Njegov sedmogodišnji boravak u Rimu otvorio mu je široke vidike znanja i duhovnog iskustva te se svesrdno zauzeo za solidniji studij i formaciju onih koji se pripremaju na svećeništvo.¹⁸ Bilo mu je napose stalo do toga da mladim pripravnicima i

¹⁶ Josip STADLER, *Euharistija_Bog s nama: Euharistijska duhovnost sluge Božjeg dr. Josipa Stadlera, vrhbosanskog nadbiskupa*, Ivo BALUKČIĆ - s. M. Anemarie RADAN (ur.), (Sarajevo: Postulatura sluge Božjega nadbiskupa Josipa Stadlera i Katolički Tjednik; Zagreb: Vrhovna uprava družbe sestara Služavki Malog Isusa, Vicepostulatura sluge Božjega nadbiskupa Josipa Stadlera), 63.

¹⁷ Terezija AVILSKA, *Moj život* (Zagreb: Kršćanska sadašnjost i Hrvatski karmelićani i karmelićanke, 1997.), br. 14, 5-6.

¹⁸ S postojećim stanjem u Bogosloviji i odgojnom situacijom Stadler nije bio zadovoljan. Nije se mogao složiti s ranije uvedenom praksom ređenja svećenika

studentima, osim zdrava nauka, zagrije srce za Božju ljubav i tako ih uvede u prave vrijednosti duha i života.

Kada je 1874. god. osnovano Hrvatsko sveučilište, u čiji je sastav ušao i Bogoslovni fakultet, Stadler je imenovan izvanrednim profesorom i predstojnikom katedre za fundamentalnu teologiju. Dvije godine kasnije postaje redovnim profesorom fundamentalnoga bogoslovlja. Pun poleta i stručno osposobljen prenosio je na mlade ono što je i njega nosilo i bio aktivan na različitim poljima rada.

Godine 1877. izabran je dekana Bogoslovnoga fakulteta gdje se svesrdno zalagao oko kvalitete rada, oko napredovanja kolega profesora te za uređenje kriterija studija. Izbor za drugi mandat zatekao ga je u pripremi za imenovanje Sarajevskog Nadbiskupa te ga nije mogao prihvatiti.

U međuvremenu je pokrenuo *Glasnik sv. Josipa* koji je sam uređivao i založio se skupljanjem priloga za osnutak dječaćkog sjemeništa koje Zagrebačka biskupija još nije imala. Dobitak od osobnog prijevoda djela Belarmova: *Katolička Crkva u Bugarskoj, Bosni, Srbiji i Hercegovini* uložio je velikodušno u svrhu gradnje sjemeništa. Osnovao je i *Bratovštinu sv. Josipa* čiji su članovi uz molitveni doprinos darivali i svoje financijske priloge u svrhu školovanja djece iz najsiromašnijih obitelji, kao i za gradnju sjemeništa. Članovi *Bratovštine* radili su i na širenju *Glasnika sv. Josipa* u narodu, što je Stadleru osobito bilo važno. On je za svoje čitatelje pisao i odnoseći se prema njima kao prema svojoj braći, brinuo se za njihovo spasenje. O tome svjedoči članak pod naslovom "Na razstanku", koji im je uputio neposredno prije odlaska u Sarajevo. Iz njega donosimo nekoliko misli:

„Kada se prijatelj s prijateljem dijeli, kada se roditelji sa svojom djecom rastavljaju, običavaju im nešto dati za uspomenu. Ali se ona ne sastoji toliko u materijalnim darovima, koliko u uputama, i prijateljskim riječima. Darovi mogu i nestati, ali prijateljske riječi, ne može vam nitko nikada iz srca uzeti ... I ja sam veliki prijatelj svih onih koji su do sada *Glasnik sv. Josipa* čitali ili ga još čitaju. Oni svi pokazuju da se brinu za spasenje svojih duša, da žele uvijek više ljubiti Boga i vršiti Njegov svet volju, jer im je *Glasnik* samo takove poticaje i preporuke donosio... I tako smo se mi putem *Glasnika* na dugo kao prijatelji znali razgovarati

na brzinu, kao i s time da bogoslovi skrate jednu godinu studija zbog nedostatka svećenika u Nadbiskupiji. Bio je kritičan prema cijeloj duhovnoj formaciji bogoslova kojima su, prema njegovu mišljenju, nedostajali izvorni evanđeoski duh i solidna unutarnja duhovna izgradnja. O tome je više puta pisao rektoru Germanicum p. Andreasu Steinhuberu i ranijem duhovniku p. Huberu. Usp.: Agneza SZABO, *Josip Stadler: prvi vrhbosanski nadbiskup*, 34-35.

o Bogu i duši, o Svetima njegovim, o Crkvi, i često smo tako razgovarali. Bilo je tu razgovora ugodnih i neugodnih, kako je već riječ došla na stvari i probleme, ali koje si ti čitatelju iz ljubavi prema Bogu rado primao, razmišljao o njima, i uz Božju pomoć ostavljao se svojih mana i poroka, odlučivao se na krijepostan život, pa i onda kada ti se na zlo sklona narav tomu opirala. A da ti sve to olakšam izabrao sam sv. Josipa za zaštitnika, da on svojim zagovorom kod Boga isposluje, da se sve što je dobro u srcu ukorijeni i zlo ukloni.“¹⁹

2. Stadler u službi Natpastira

Vjerujući u Božji plan i odan poslušnosti Svetom Ocu, Stadler je prihvatio nadbiskupsku službu koja je zahtijevala uspostavu Vrhbosanske nadbiskupije. Znao je da će ga to stajati puno truda i muke, ali je osjećao da ga Gospodin na to zove. Suočio se s brojnim zadaćama, potrebama, neshvaćenostima, neimaštinom, ali se čini da te teškoće i brojne neizvjesnosti nisu ugasile njegov molitveni život, nego naprotiv, jačale su ga i oblikovale u čvrstog i nepokolebivog muža vjere i predanja. Svjedočanstvo o tome donosi nam njegov već spomenuti biograf, tajnik Tvrtković, koji je s nadbiskupom dijelio mnoge sate u danu vršeći svoju dužnost.

S puno pijeteta i odanosti piše on o nadbiskupu ovako:

„Rano bi ustajao ljeti i zimi u 5 sati. Onda bi molio. Iza jutarnje bi molitve misio. Iza sv. Mise Bogu se opet dugo zahvaljivao. Jedva se otkidao od oltara Presvetoga Srca Isusova u svojoj tihoj kapelici. Kad bi onda uzeo svoj jednostavni zajuttrak, prihvatio bi časoslov, da i njega pobožno izmoli, prije nego se dade sav na posao. I svoj posao započinjao bi opet molitvom. Mogu po duši reći, kad god bi došao nadbiskupu, zatekao bih da gotovo uvijek kleči na klecalu pred Propelom... I više bi puta kroz dan sišao u kapelicu da se pokloni Isusu, Bogu svojem. I kad bi izlazio iz kuće, pohodio bi Presveto. U 15 sati dolazio bi u sobu tajnika da s njime moli Časoslov. Prije večere bio bi na zajedničkoj večernjoj molitvi u kapelici, s kućnom družinom. Iza večere molio bi u sobi sve tri krunice u čast Kraljice svete Krunice... Može se ustvrditi da je Stadler proveo u molitvi 7-8 sati dnevno.“²⁰

Sve ovo govori o tome da je Stadler s Kristom, svojim vjernim prijateljem i Bogom, dijelio sve svoje brige i zadatke i u potpunosti mu povjeravao njihovo ostvarenje.

¹⁹ Agneza SZABO, *Josip Stadler: prvi vrhbosanski nadbiskup*, 44.

²⁰ Marko TVRTKOVIĆ, *Josip Stadler, prvi vrhbosanski nadbiskup*, 66. i 105.

Iz Crtica o nadbiskupovu životu saznajemo da je, kada bi imao nešto važno s nekim pregovarati, običavao reći: „Molim vas pođite najprije u kapelicu i molite pred Presvetim.“ Bez prethodne molitve pred Presvetim nije želio ništa odlučivati, a i druge je upućivao da isto čine. Stotinu sam ga puta vidio, kako kleči očiju uzdignutih prema tabernakulu, sklopljenih ruku. Uvjeren sam da ovdje treba tražiti tajnu njegova rada i njegova uspjeha.“²¹

Stadler je molio i žrtvovao za sve one koji su mu bili povjereni, napose za svećenike, kao bi bili revni u službi Božjoj, za Crkvu koja je često zbog svoje istine bila predmet napada i obezvređivanja za svijet zahvaćen liberalnim duhom, za ujedinjenje Crkava i sve ljude drugih vjeroispovijesti da bi se približili Bogu i doživjeli njegovu spasiteljsku ljubav.

Kad je Papa Leon XIII. svojim ekumenskim pokretom potaknuo rad na sjedinjenju Crkava i imenovao Stadlera „apostolskim komisarom za jedinstvo“, to je on svim silama prihvatio. Pokretanje časopisa *Balkan* smatrao je značajnim korakom na tom putu i već u prvom broju osobno sudjelovao svojim priložima. Smatrao ga je velikim djelom sjedinjenja u kojemu trebaju sudjelovati svi koji vjeruju, svojim načinom i prema svojim silama, osobito molitvom. Time će se širiti međusobna ljubav i utirati put do sjedinjenja u jednoj pravoj Crkvi Kristovoj.²² Vjerovao je u moć molitve i u nju se često preporučivao. Tako piše npr. biskupu Buconjiću koji je pošao u Rim: „Pomolite se na grobu svetih apostola Petra i Pavla za svu Bosnu i mene siromaha.“²³

Kao brižni pastir, posvetivši svoju nadbiskupiju Srcu Isusovu, svesrdno je širio i iznad svega poticao ovu pobožnost. U svojim poslanicama koje je pisao braći svećenicima i puku deset ih je posvetio upravo štovanju Isusova Srca. U pismu uz 25. godišnjicu svoje biskupske službe Stadler očituje radost zbog pobožnosti koja je u njegovoj biskupiji zaživjela i potiče svoje vjernike da ju i nadalje brižno njeguju te ukazuje na njezine bogate učinke:

„Imajmo osobito na pameti da Srce Isusovo kao vratak ljubavi proizvodi kao glavni učinak u onih, koji ga poštuju, ljubav, mir i svezu sjedinjenja; da im priobćuje svoja čuvstva; da im u dnu srca usađuje zapovijed ljubavi k iskrnjemu, koju nam je dao uoči svoje smrti“. U istom pismu

21 Pavo JURIŠIĆ (ur.), *Sveti budite: Crtice iz života nadbiskupa Josipa Stadlera* (Zagreb: Vrhovna uprava Družbe sestara Služavki Malog Isusa; Sarajevo: Nadbiskupski ordinarijat Vrhbosanski, 2005²), 40.

22 Usp.: Dopis Vrhbosanskog ordinarijata od 12. 3. 1896. br. 215 (136), 1886.

23 Pismo od 7. 4. 1884. bio je dječeačko sjemenište, u Sarajevu je sagrađio bogosloviju s crkvom sv. Ćirila i Metoda, katedralu, biskupski dvor i katehetski dom (br. 40/1884.)

nastavlja: „Budući da je od potrebe primati od punine Srca Isusova i budući da je ono vratak života i milosti i slave valja da se k njemu utječemo u svojih potrebah i protivštinah. Prinesimo mu svoja srca prazna od svih zemaljskih strasti, da ih onda ono napuni svojim čuvstvi. Prikazujmo često to klanjanja vrijedno Srce jedinoga Sina Božjega njegovu Presv. Otcu kano jedinu savršenu naknadu za našu nemoć.“²⁴

Sažimajući ovaj dio o Stalerovoj molitvi, spomenut ću ovdje jedan kriterij za vrednovanje molitve po kojemu, naime, otkrivamo njezinu istinitost i dubinu.

Radi se o okrenutosti drugome, o osjećaju za drugoga koji je mjesto Božjega boravka. Čovjek koji je napredovao u molitvi iskreno se brine oko dobra drugoga. Također Crkve i svijeta. Zato na visokom stupnju molitve kontemplacija i djelovanje postaju gotovo jedno. Raditi za Božju stvar do krajnjih sila, postaje nužno pravilo molitelja – mistika.²⁵

3. Stadler - čovjek bezgraničnog pouzdanja u Boga

U Konstituciji *Gaudium et Spes* Drugoga vatikanskoga sabora čitamo da se vrijednost osobe temelji na njezinoj sposobnosti živjeti u potpunosti dar samoga sebe.²⁶

²⁴ Josip STADLER, „Josip Stadler u središtu božanske ljubavi“, Mirjam DEDIĆ (ur.), (Zagreb: Vrhovna uprava družbe sestara Služavki Malog Isusa; Sarajevo: Postulatura sluge Božjega nadbiskupa Josipa Stadlera, 2004.), 85.

²⁵ Terezija Avilska uči da kada duša dođe do sedme odaje, to jest stanja sjedinjenja s Bogom, Marija (*evanđeoska tipologija za kontemplativni put do sjedinjenja*) i Marta (*evanđeoska tipologija za aktivni - apostolatski put do sjedinjenja*) idu savršeno zajedno. To navodi kao treći kriterij istinitosti molitve, u kojoj duša biva zahvaćena velikom željom da trpi za Gospodina i u apostolatu mu služi za spasenje duša. Dok je u prethodnim odajama htjela umrijeti da bude s Isusom, sada želi ostati na zemlji sve dok god Bog hoće i raditi sve što Bog hoće: „*Ono što me najviše od svega prenerazava je to što ste vidjele (moje sestre) nevolje i žalosti koje su ih morale da umru zato da bi uživale našega Gospodina; a sad je tako velika njihova želja da Mu služe i da po njima bude hvaljen, i da koriste kojoj duši, kad bi to mogle, pa ne samo što ne žele umrijeti već živjeti mnogo godina trpeći vrlo velike muke ukoliko bi mogle da po njima bude hvaljen Gospodin, makar to bilo samo malo. A kad bi i pouzdano znale da će duša, čim izađe iz tijela, uživati Boga, nije im do toga stalo, niti misle na slavu koju uživaju sveci; njihova je slava u tome da u nečemu pomognu Raspetome, ukoliko bi mogle, posebice kad vide da je toliko vrijedan te kako je malo onih koji se uistinu brinu za Njegovu slavu, nenavezanih na išta drugo*“. Terezija AVILSKA, *Zamak duše* (Zagreb: Karmelski izvori i Kršćanska sadašnjost, 2004.), VII. 3, 5-6.

²⁶ Usp.: *GS* 24.

U prvom dijelu ovoga rada moglo se vidjeti da je Stadler molitvu držao sredstvom i putem na kojemu se uči darivanje. Češća i ustrajna molitva, boravak s Onim koji ga ljubi vodila ga je do bezuvjetnog pouzdanja u Božju dobrotu u svim velikim i malim stvarima, u svim okolnostima i situacijama života. Toliko se puta uvjerio da bez molitve nema pouzdanja jer osoba ne uzima priliku iskusiti da je Bog Otac kojemu se može sve prepustiti.

Po svojoj djetinje odanoj molitvi Stadler je uistinu bio svjedokom Božje brige i Providnosti u djelima koja je poduzimao. Njegovo 36-godišnje služenje povjerenoj Nadbiskupiji i brojna djela koja je ostvario na materijalnom i duhovnom planu ne mogu se razumjeti čistom ljudskom logikom. Ona su nesumnjivo plod njegova pouzdanja u Boga i njegova vodstva. Od podizanja sjemeništa u Travniku, s crkvom sv. Alojzija i gimnazijom, preko izgradnja veleborne katedrale Srca Isusova te sjemeništa u Sarajevu s crkvom sv. Ćirila i Metoda, zatim osnivanja Družbe služavki Malog Isusa, ubožnica „Betlehem“ i „Egipat“, samostana s ekonomijama „Dolorozom“ i „Filomenom“ te dovođenja drugih redovničkih zajednica u Bosnu, sve su to djela izgrađena na Providnosti kojoj se neumorni radnik na njivi Božjoj prepuštao.

Njegova zauzetost za uspostavu i duhovnu obnovu Nadbiskupije, kroz pisanje brojnih poslanica, pisama i poticaja svjedoči također o oslonjenosti na Božju snagu jer je nailazio na mnoge otpore koje je uspješno nadvladavao. Naime, većina dotadašnjih dušobrižnika prihvatila ga je kao nadbiskupa s nepovjerenjem i predrasudama,²⁷ a trpio je i od liberalne vlade u Bosni.

Gradeći katedralu, koju je posvetio Srcu Isusovu, Stadler je želio da se krepostima Isusova Srca ukrasi svaki vjernik, od najmlađih do najstarijih. Urešena svetopisamskim porukama, katedrala je trebala biti: Božji šator među ljudima ...i urešena kao zaručnica za svojega zaručnika. Za to se kao brižni pastir svim srcem zalagao vjerujući da će Bog poduprijeti takvo djelo i proslaviti svoje ime.²⁸ I doista, gradnja koja je započela 1884. već je 1889. bila završena. Mnoge dobrotvore za njezinu gradnju kao i one iz drugih važnih ustanova dobivao je Stadler pišući i moleći. Bili su to često vjernici iz zemalja Habsburške Monarhije, ponajviše iz Austrije, Češke i Slovačke, kao i iz Bosne i Hercegovine i cijele Hrvatske. Nadbiskupa Stadlera svi su poznavali kao pastira zauzetog za svoje vjernike, osobito siromašne, kao i sve koji nisu pripadali ovom stadi. Dok je od drugih molio, sam je živio vrlo siromašno dijeleći sa siromasima sve što je imao. Ta nesebičnost

²⁷ Usp.: Marko TVRTKOVIĆ, *Josip Stadler, prvi vrhbosanski nadbiskup*, 59.

²⁸ Usp. Agneza SZABO, *Josip Stadler: prvi Vrhbosanski nadbiskup*, 67.

pribavila mu je ljubav i štovanje svih, bez razlike na vjeru i narodnost.²⁹

Za sve što je gradio obraćao se neumorno dobročiniteljima, koji su nekada brže a nekada sporije odgovarali na njegove zamolbe. Tako je podizao ubožnice: kuće za siromašnu djecu i starije nezbrinute žene i tim se djelima veoma radovao. Nosilo ga je trajno uvjerenje da sve što čini najmanjima, čini samom Gospodinu te je strpljivo podnosio teškoće zbog dugova u koje je nužno ulazio zbog velikog broja siromaha kojima je trebalo pomoći, smjestiti ih i uzdržavati.

Na izmaku njegova života veliku brigu zadavalo mu je imanje „Filomena“, koje su obrađivale njegove sestre (Služavke Malog Isusa) u cilju prehrane sve većeg broja djece u ubožnicama, kao i osoba treće dobi. Zbog prilika u zemlji gotovo da je zbog dugova propalo. Božja Providnost pomogla je Stadleru u osobi začasnog kanonika Franje Jurića, koji je preuzevši brigu za njega i imanje „Dolorozu“ uz veliku zauzetost i mar uspio podmiriti dugove i omogućiti da se rad plodno nastavi.³⁰ U susretu s teškoćama takve vrste nadbiskup je imao neograničeno pouzdanje u Boga. Uvijek je molio: „Bože oslobodi me dugova pa me onda primi sebi!“

Očito je da je Bog svojega vjernog slugu uslišao te je na kraju svojega života mogao počiti slobodan od dugova, što je Stadler smatrao osobitim darom Srca Isusova³¹ kojemu je sav njegov pastirski rad bio posvećen. Zasiurno da je Gospodin i time pokazao svoju providonosnu ruku jer je njegov sluga sav svoj život uložio da poboljša život njegovih siromaha na zemlji i toliko toga učinio za spasenje mnogih.

Umjesto zaključka

Zaključujući ovo izlaganje želim reći da sam bila počašćena progovoriti o ovom liku, vrijednom svakog poštovanja jer nas kao zajednicu Milosrdnih sestara sv. Križa nekoliko stvari vežu uz njegovu osobu.

Blagoslovio je i velikodušno prihvatio naš dolazak i rad u njegovu Nadbiskupiju, u Bosanski Brod, gdje su odgojno djelovale u zabavištu (od 1909.- 1945.) i školi (1934. -1945.), gdje su mogle djelovati sve do II. svjetskog rata.

²⁹ Usp.: Marko TVRTKOVIĆ, *Josip Stadler, prvi vrhbosanski nadbiskup*, 64.

³⁰ Usp.: Marko TVRTKOVIĆ, *Josip Stadler, prvi vrhbosanski nadbiskup*, 79.

³¹ Na dan 2. veljače 1918. Stadler javlja svojem Kaptolu da je Nadbiskupiji vrhbosanskoj Presveto Srce Isusovo iskazalo preveliko dobročinstvo da su dugovi Nadbiskupije isplaćeni. U zahvalu za tu milost odredi Nadbiskup da se u katedrali svaki prvi petak u mjesecu posveti proslavi Presvetoga Srca Isusova. Usp.: Marko TVRTKOVIĆ, *Josip Stadler, prvi vrhbosanski nadbiskup*, 79.

Budući da je bio prijatelj Strossmayerov, češće ga je posjećivao u Đakovu, a onda bi zajedno s njime dolazio u naš samostan i školu, kao bilježi školska kronika pod nazivom „Povijest samostanskih škola.“ Ona donosi iscrpno o njegovu posjetu šest puta, što je činilo radost i podršku sestrama u njihovu odgojnom radu.

Posvetio je tada novosagrađenu kapelu *Presvetomu Srcu Isusovu* u našoj kući *Betanija* u Velom Lošinjju, gdje se uz mnoge druge poznate svećenike tada nalazio na odmoru i oporavku duha i tijela, a bilo je to 12. studenog 2011. godine.

Još jedna pojedinost koju sam uočila čitajući o njegovu životu, a to je da je služio svoju prvu misu, nakon studija u Rimu 7. lipnja 1868., upravo na dan kada su prve naše sestre došle iz Švicarske u Đakovo i započele svoje djelovanje na hrvatskom tlu. Ove godine kada kao provincija obilježavamo 150. godišnjicu njihova dolaska, to postaje još više znakovito.

Ako bi Stadler osobno pisao svoju autobiografiju, vjerujem da bi je i on poput sv. Terezije Avilske nazvao: *Povijest Božjeg milosrđa*. Iz te autobiografije, koju je neumorni Božji radnik ponio sa sobom na onu stranu, naslućujemo i otkrivamo izvor i smisao njegova sebedarja i želje za darivanjem, poput njegova Učitelja, sve do smrti.

JOSIP STADLER - A MAN OF PRAYER AND BOUNDLESS TRUST IN GOD

Summary

There is a wealth of historical source material about Joseph Stadler, the first Archbishop of Vrhbosna, as well as expert literature, which allows a thorough study of his character.

He was in particular a man of prayer, which preceded all his tasks and from which he drew strength for his many activities and pursuits. Prayer strengthened his confidence in the God to whom he had entrusted himself as a child, accompanying him in the successes and the uncertainties and failures of daily efforts.

Already as a child, Stadler was faced with difficult circumstances of life – left without both parents. This cross shaped young Joseph into a strong advocate with full compassion for all in need without distinction, especially for the poor and the abandoned. Education, with the help of kind people, especially study in Rome, paved the way for Joseph's spiritual and intellectual maturation, as he obtained a doctorate in philosophy and theology from the Pontifical Gregorian University.

In the Jesuit college, the Germanicum, he adopted sound foundations of spirituality, which would be crucial in shaping his spiritual and intellectual identity. Led by renowned

professors and priests, he gained there the experience of fraternal fellowship, trusting prayer, and solid study. He was one of the best students.

Returning to his homeland as a priest, he primarily served as an educator and professor, investing in both areas all the strength of his rich talent. He tried most of all to inspire young people to a thorough and solid acquisition of knowledge in all matters in order to be leaders of sound thinking and responsibility for the good of the Church and their homeland.

His character came to the fore especially during his service as the Archbishop of Vrhbosna, where, after many centuries, he restored the hierarchical structure of the Archdiocese based in Sarajevo. Endowed with nobility of heart and selflessness, he cared passionately about the formation of the clergy and the construction of the necessary facilities for the life of the Archdiocese. In particular, he was an advocate of spiritual renewal, as evidenced by the 85 epistles written to the people and clergy, of whom he was a father and teacher. It was during this period that the connection he made between prayer and active ministry shone forth. He was conspicuous in his prayerfulness, and he worked tirelessly, building, cultivating, encouraging, taking care especially of the poor. For that purpose, he founded a Religious Congregation which continued his conception and inspiration. His works are the fruit of Providence, which he trusted infinitely and relied on completely.

Keywords: *prayer, God's guidance, zealous shepherd, trust, the poor.*

Translation: Darko Tomašević and Kevin Sullivan